

Japan u prvoj polovici 20. stoljeća

Skušić, Tin

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:702177>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Tin Skušić

JAPAN U PRVOJ POLOVICI 20. STOLJEĆA

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA POVIJEST

TIN SKUŠIĆ

JAPAN U PRVOJ POLOVICI 20. STOLJEĆA

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Mijo Beljo

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Izlazak sunca - Japanski uspon do 1918.	5
2.1 Japan pred rusko-japanski rat	5
2.2 Rusko-japanski rat	6
2.3 Posljedice Rusko-japanskog rata	8
2.4 Japan u Prvom svjetskom ratu (1914-1918.)	9
3. Međuratno razdoblje	10
3.1 Japanska unutarnja politika u međuratnom razdoblju	10
3.2 Japanski utjecaj na Kinu	12
4. Drugi kinesko-japanski rat	13
4.1 Kinesko-japanski rat od 1931. do 1937.	13
4.2 Drugi kinesko-japanski rat eskalacija (1937-1941)	15
4.3 Japansko-američki odnosi i kinesko-japanski rat	16
5. Sunce na vrhuncu- Japan u Drugom svjetskom ratu	18
5.1 Istočni munjeviti rat (1941-1942)	18
5.2 Slabljenje Japana u ratu (1942-1944)	21
5.3 Očajnički potezi i slom Japana (1944. -1945.)	27
6. Zalazak sunca- Okupacija Japana i posljedice događaja na Aziju-Dekolonizacija	30
7. Zaključak	31
8. Literatura	32

1. Uvod

Današnji svjetski poredak primarno je posljedica dvaju velikih svjetska ratova u prvoj polovici 20. stoljeća. No kada se to razdoblje uzima u obzir primarno se priča o tom procesu odvija u Europi dok jedna azijska nacija Japan obično u oba svjetska rata stoji, pogotovo u prvom svijetom ratu, kao fusnota i sporedna predstava. U zapisima o ta oba svjetska rata kada se o Japanu priča kao najvažniji događaj često se spominje atomsko bombardiranje Hirošime. Međutim ta je država imala ako ne presudnu onda barem jednu od najvažnijih uloga u povijesti Azije, kontinenta na kojem danas živi pola svjetskog stanovništva. Naime, Japan se u prvoj polovici 20. stoljeća iz zaostalog igrališta europskih kolonizatora što je zamalo postao tokom Šogunata Tokugava uzdigao u silu ravnu čak i nekim kolonijalnim silama. Što je kasnije u Drugom svjetskom ratu dovelo do njegova ratnog poraza. No taj poraz je doveo do velikih promjena u Aziji uključujući i pokretanje dekolonizacijskih procesa i stvaranje modernih granica azijskih država. Kako se on uzdigao u takvu silu i onda nevjerojatno brzo spao na razinu okupirane države tema je ovog završnog rada.

2. Izlazak sunca - Japanski uspon do 1918.

2.1 Japan pred rusko-japanski rat

Kako bi se razumio uspon Japana u ranom 20. stoljeću moramo prije njegovog sukoba s velikim ruskim medvjedom pogledati japanski unutarnji ustroj. Nakon pobjede cara u ratu protiv Šogunata Tokugawa i uspostave carske vlasti, car Mushito uzima vladarsko ime Meji (Jap. "prosvijećena vladavina"). Japan je u razdoblju Meji obnove u unutarnjem ustroju određene vrsta oligarhijsko-ustavne apsolutne monarhije. Ima prilično dobro napisanim ustav: postoje nezavisni sudovi pravo na pošteno suđenje na pravnu zaštitu, nezavisni tisak, slobodni izbori i poštovanje onoga što danas zovemo osnovnim ljudskim pravima kao i dvodomni parlament: gornji dom koji predstavlja prefektore (lokalne samouprave slično županijama u Hrvatskom modelu) i donji dom koji predstavlja stanovništvo. Stoga na prvi pogled čini se da je Japan nešto poput ustavne liberalne demokracije. No ovaj ustav također ima probleme s kojima je zapravo namjerno stvoren. Jedna od klauzula ustava kaže da su sva gore navedena prava uvjetovana-odnosno vlada ih može ukinuti u slučaju potrebe zbog državne sigurnosti.¹ Tako da zapravo dokle god konzervativna stranka Seiyukai i Meji-evi oligarsi (imućni bivši zemljoposjednici) sa dvora drže parlament pod kontrolom ustav efikasno čini Cara apsolutnim monarhom. Budući da je glasačko pravo ograničeno i da ga ima samo mali dio (oko 5%) stanovništva odnosno samo na najimućniji nekada samurajsko plemićki sloj to nije teško postići.²

Ekonomski gledano Japan u prvim godinama 20 stoljeća nije bio visoko industrijaliziran iako ima određene tvorničke kapacitete to nije niti blizu onome što će kasnije postati japanska ekonomija iako je imao nešto proizvodnje japanska ekonomija tada primarno počiva zapravo na tri temelja: poljoprivreda, tekstil (uglavnom svila) i čaj. No unatoč tome Japan je imao prilično moćnu vojsku iako nije milijunska kakve će biti vojske Prvog svjetskoga rata vrlo je dobro opremljena modernim zapadnim oružjem i prije početka 20. stoljeća vodila je jedan važan rat u kojem je dobar dio profesionalnijih vojnika i časnika proizašao iz samurajske kaste stekao ratno iskustvo. To je naravno protiv Kine u Prvom kinesko-japanskom ratu u kojem je Japan stekao utjecaj u Koreji i teritorijalno se proširio na Formozu (današnje tajvansko otočje) što će mu biti idealni temelji za idući rat s njegovim sljedećim suparnikom Rusijom s kojom se početkom stoljeća sukobljavala za utjecaj u Koreji i sjevernoj kineskoj pokrajini Mandžuriji.³

¹ Povijest Japana Conrad Totman 2003. 339-341

² Povijest Japana Conrad Totman 2003. 342-343

³ Povijest Japana Conrad Totman 2003. 346-350

Politički sukobi po ovom pitanju počeli su 1904. godine s tim da treba naglasiti da po japanskoj percepciji rusko-japanskih odnosa zapravo nije trebalo doći do rata jer se Japan zapravo želio sporazumjeti političkom nagodbom sa Rusijom i bez rata dobiti pravo na potpuni utjecaj u Koreji i djelomičan utjecaj u tadašnjoj Južnoj Mandžuriji.⁴ Međutim ruski car Nikola II. imao je neugodna iskustva iz djetinjstva sa Japancima i stalno ih zvao „Žutim Majmunima“. Zbog svojeg osobnog antagonizma prema Japancima kao i uvjerenja da je Rusija još uvijek superiorna sila nad Japanom, Nikoli II. čak i minimalni ustupci Japanu su bili neprihvatljivi i smatrao ih je nepotrebnim popuštanjem a njegovi savjetnici nisu mu se niti usudili predložiti bilo kakav sporazum. Kako zbog navedenog nije bilo moguće postići diplomatsko rješenje Japan se odlučio na rat u kojem će postići nešto što niti jedna sila tog vremena nije očekivala.

2.2 Rusko-japanski rat

Početak rata dvije vojske bile su neusporedive. Japanska vojska u trenutku njegova izbijanja ima 400 000 vojnika i solidnu mornaricu sa velikim brojem razarača, krstarica i torpednih čamaca ali i 6 bojnih brodova te dobru obavještajnu mrežu po unutarnjoj Mandžuriji (kineska Mandžurija) i Vanjskoj Mandžuriji (današnji daleki istok Rusije). Japan je imao i savez sa velikom Britanijom iz 1902. koja mu je i pomogla da sagradi tako solidnu mornaricu a također njemačka je Japanu poslala prije rata artiljerijske instruktore koji su obučili japanske topnike i prodali Japanu krupp-ove topove. U Japanskoj vojsci vladao je samurajski duh poštovanja i odanosti koji se može sažeti u samurajsku izreku „Osjećaj dužnosti teži je od planine no vojnička smrt laka je poput pera.“ I u japanskoj vojsci plemićki status nije uvjet za ulazak u časnički zbor već je uvjet sposobnost i znanje. Tako da pred rat Japan iako po reputaciji drugorazredna sila vojno gledano stoji prilično impresivno. S druge strane ruska vojska ima 1 000 000 vojnika što je odnos 2.5:1 no postoji veliki broj problema: 1. Većina ruske vojske nije u Mandžuriji nego zapadnoj Europi i Kavkazu a transsibirska željeznica nije gotova i Rusiji treba vremena da prebaci pojačanja na Daleki istok 2. U ruskoj vojsci velika većina časnika su aristokrati, dakle uniformirani sinovi plemića sa dvora, 3. Većina ruskih vojnika su slabo motivirani novaci iz siromašnijih krajeva Rusije koji su k tomu i loše trenirani a većina mornara dolazi iz krajeva Rusije bez izlaza na more i 4. Većina Ruskih brodova i ratne opreme je zastarjela tako da premda na papiru jača ruska vojska je zapravo pred rat u jako lošem stanju što se tiče pomorske moći ruska flota u Pacifiku ima 7 bojnih brodova i 11 krstarica no oni u zastarjeli.

⁴ Povijest Japana Conrad Totman 2003. 351

Što se tiče ratnog plana Japan je želio brzi rat u kojem će brzo poraziti Rusiju⁵ i onda za pregovaračkim stolom izboriti povoljan sporazum. Ruski plan praktički nije niti postojao jer je ruski car Nikola II. bio uvjeren da ako će itko započeti rat na Dalekom istoku to biti on. Da se sve dodatno zakomplicira ministar obrane Rusije Koropatkin se u slučaju rata htio povući i čekati pojačanja iz Europe dok se ruski zapovjednik u Mandžuriji Aleksejev koji mu je tamo bio nadređen htio boriti. Japan Rusiji objavljuje ratu noći 8.veljače 1904. no par sati prije nego što objava rata stiže u Sankt Petersburg japanski razarači torpedirali su i blokirali japansku flotu u Port Arturu na poluotoku Lijaodong. Japan nije izgubio niti jedan brod no ruski brodovi su samo teže oštećeni i moglo ih se popraviti. No psihološki napad je bio itekako učinkovit i oprezni ruski zapovjednici nisu se usudili isploviti već su ostali u Port Arturu.

Prvi kopneni sukob dogodio se između 42 000 vojnika japanske prve armije i 19 000 kozaka ruske vojske na rijeci Jalu u Koreji. Japanci su s napadom na ruski lijevi bok potjerali Ruse do obližnjeg klanca koji bi također bio branjiv da ruski ministar obrane i zapovjednik u Mandžuriji nisu dali vojsci potpuno kontradiktorne naredbe na kraju su se Rusi povukli nakon prijetnje okruženjem. Japan je u toj bitci izgubio 900 a Rusija 2000 vojnika. Japanci su zatim s kopna okružili Port Artur. Nakon ove katastrofe ruski car je naredio floti da se probije iz Port Artura u Vladivostok no proboj nije uspio, a u siječnju Port Artur je kapitulirao.

Nakon toga u bitci kod Mugdena Japanci sa 200 000 vojnika porazili su 275 00 ruskih vojnika. Nadajući se da može izbijači poraz ruski car je uputio baltičku flotu u pomoć na Daleki istok. Ali to se gotovo odmah pretvorilo u fijasko jer su ruski zapovjednici bili u strahu od japanskih torpiljarki. I kod Velike Britanije su pripucali po britanskim ribaricama. Zbog čega je zamalo izbio rat jer Britanci nisu mogli vjerovati da Rusi vjeruju da ih kod Velike Britanije čeka japanska flota i da japanska flota izgleda kao ribarice. Iz tog razloga su odbili opskrbljivati Ruse ugljenom ili im dopustiti odmor u Britanskim kolonijalnim lukama. Tako je flota na kraju došla do Tsušime u Japanskom moru u katastrofalnom stanju. Tamo ih je čekala japanska flota koja je u bitci u kod Tsušime potopila, internirala ili zarobila sve osim 4 broda. Nakon ove katastrofe car Nikola II. zatražio je mirovne pregovore.⁶

⁵ „Russo-Japanese war“, History editors

⁶ „Russo-Japanese war“, History editors

2.3 Posljedice Rusko-japanskog rata

Mirovni sporazum potpisan je u Portsmouth-u Japan je dobio Karafuto (južni dio otoka Sahalin), također mu je predana de facto kontrola nad Korejom te je preuzeo svu rusku imovinu u Mandžuriji uključujući i ono najvažnije južno mandurijsku željeznicu i okolne rudnike. Međutim Japan se u zamjenu za to morao odreći potraživanja ratnih reparacija od Rusije što je dovelo do nezadovoljstva među Japancima jer su japanske propagandne novine i vlada obećavale puno više pa su Japanci smatrali da su dobili premalo što je dodatno potaknula i činjenica da su se pregovori održali u SAD-u koji su Japanci smatrali nepravednim zbog svojih segregacijskih zakona pa je smatrano da se Rusiji namjerno popustilo. To je u rujnu 1905. dovelo do nereda u Japanu jer se zbog rata ekonomska situacija pogoršala. Ovo su bili prvi prosvjedi zbog nezadovoljstva vanjskom politikom no neće biti i zadnji već će se ponavljati skroz do uspostave militarizma.⁷

U sljedećih 5 godina Japan je malo po malo ukidao Koreju kao samostalnu državu preuzeo aparat sile (policiju i vojsku) a zatim i administraciju i sudstvo te ju na kraju formalno anektirao 1910. godine. To je odgovaralo velikim silama jer je SAD u zamjenu dobio jamstva da se Japan neće miješati u poslove sa Filipinima a Britanija da se Japan neće miješati u njezine poslove u Indiji. Japanska vlada je intenzivno poticala iseljavanje u Koreju i novostečene posjede ne bi li tamo dobila lojalnu populaciju.⁸ Kao rezultat toga Japan je primarno iz Mandžurije dobio velike koristi i sirovine primarno koks željezo, pamuk i hranu a u Mandžuriju slao malo industrijske proizvode iz ono malo obrta i industrije što je imao . To je omogućilo još veći razvitak Japana⁹ koji će rezultirati industrijskim bumom koji je uslijedio nakon rusko-japanskog rata iako je industrijalizacija počela još u 70-im godinama 19. stoljeća. U kasnom 19. i ranom 20. stoljeću počinje i nastanak velikih korporacija i firmi konglomerata pod kolektivnim nazivom „Zaibatsu“ kao što su Chimpeij i Mitsubishi.¹⁰

Ovaj val industrijalizacije je doveo i do sve veće samodostatnosti Japana po pitanju proizvodnje finalnih proizvoda poput oružja kojeg će Japan u sve većoj mjeri proizvoditi samostalno iako će mu i dalje biti potrebna trgovina sa kolonijalnim silama kao i sirovine poput nafte iz SAD-a gdje se upravo u to vrijeme odvijao veliki naftni bum. Nakon ovih velikih uspjeha 30.6.1912. godine umire car Meiji a njega na prijestolju nasljeđuje njegov sin Yoshihito

⁷ Povijest Japana Conrad Totman 2003. 351

⁸ Povijest Japana Conrad Totman 2003. 352

⁹ Povijest Japana Conrad Totman 2003. 353

¹⁰ Povijest Japana Conrad Totman 2003. 356-357

koji uzima vladarsko ime Taisho koji će mentalno bolestan i držan podalje od javnosti povesti Japan u period reformi poznat kao Taisho demokracija u kojem će sve veću ulogu u Japanskom sustavu vladanja imati parlament i premijer. Treba međutim napomenuti da se Japanska vlada kao takva nije puno miješala u privatne živote svojih građana niti im nametala toliko ograničenja koliko će kasnije za vrijeme militarizma. Japan je u isto vrijeme razvijao sve bolje odnose sa državama koje su ga nekoć pokušale kolonizirati i s njima će pred Prvi svjetski rat imati dovoljno dobre odnose da s njima uđe u rat protiv Njemačke na Pacifiku.

2.4 Japan u Prvom svjetskom ratu (1914-1918.)

Japan je u Prvi svjetski rat na Pacifiku ušao 23.8.1914. godine no način na koji se to dogodilo je vrlo zanimljiv. Naime 7.8.1914. Ujedinjeno Kraljevstvo traži temeljem Anglo-japanskog sporazuma iz 1902. godine asistenciju Japana u Pacifiku radi zaštite svojih brodova u Južnom kineskom moru od Njemačkih napada iz kolonija a Japan na taj zahtjev odgovara da će objaviti rat Njemačkoj. Treba naglasiti da iako je Velika Britanija hitjela pomoć Japana nije zapravo hitjela da Japan napadne njemačke kolonije i posjede u Kini jer se bojala prevelikog jačanja Japana a i učinka japanske pobjede na događanja u njezinim kolonijama.¹¹

Da bi se razumio britanski strah od prevelikog jačanja Japana dovoljno je pogledati kartu da bi se vidjelo da se njemačke kolonije koje je Japan želio nalaze točno između Havaja koje su tada teritorij SAD-a i britanskih i nizozemskih kolonija u Aziji koje su Njemačkoj na drugom kraju svijeta nezgodne za braniti a idealne su da Japan zabije klin između kolonija europskih sila i duboko prodre u južni Pacifik i tako dobije idealan strateški položaj za eventualne kasnije ratove sa kolonijalnim silama. Uzevši to u obzir britanska zabrinutost je bila razumna no Britanija nije mogla ništa jer je i trebala pomoć Japana a i bila je previše zauzeta situacijom u Europi da bi se suprotstavljala Japanu svom nominalnom savezniku na Pacifiku iako je znala da će se Japanu nešto morati dati. Britanska vlada je stoga po japanskoj objavi rata dala vladama u svojim kolonijama Australiji i Novom Zelandu da zauzmu Samou i njemačku Novu Gvineju.¹² 15. kolovoza Japanski premijer Okuma ultimatumom je od Njemačke zatražio povlačenje njemačke flote iz Pacifika i da preda Japanu svoju teritorijalnu koncesiju Qingdao u zaljevu Jiaozohao u Kini do 15.9.1914. Pošto nije dobio odgovor na ultimatum Japan je poslao vojsku da zauzme taj njemački posjed. Nijemci su se dobro utvrdili no imali su samo 5000 vojnika iz mornaričkog pješništva, topništvo i jednu krstaricu. Japanci su napali sa flotom

¹¹ Sharring expirience of 20th century, Ishizu Tomojuki 57-58

¹² Internationa Encyclopedia of the First World War

od 30-ak brodova u kojoj je po prvi puta bio i nosač sa hidro avionima. Kopnene snage Japana imale su 50 000 vojnika i 1500 vojnika iz Britanskih kolonija.

Japan je blokirao lučki grad s mora 27. kolovoza i 4. rujna. 1914. izvršio kopneni desant sa potporom iz zraka i uz svakodnevne zračne udare no njemački garnizon se nije predao i izdržao je u dobro utvrđenom gradu okružen više od dva mjeseca i predao se tek 7. studenog. 1914. nakon što je ostao bez zaliha.¹³ Japanska mornarica je za to vrijeme krenula u zauzimanje otoka u južnom Pacifiku po prvotnom planu ih zapravo i nije trebalo zauzeti već samo opsjesti bez iskrcavanja i zauzimanja. Japanska mornarica je ipak kasnije dobila odobrenje za okupaciju i do 12. listopada zauzela atol Jaluit i Karolinske otoke. A sve je bilo dovršeno zauzimanjem Saipana i Marijanskih otoka 14. Listopada 1914. Ova kampanja je za razliku od one u njemačkim posjedima u Kini bila munjevita i bez gubitaka ironično ona je od nje bila i strateški višestruko važnija.¹⁴ Treba reći da osim ovih akcija Japan nije ratovao samo na Pacifiku. Britaniji je na europsko bojište Francuske poslao liječničke timove i pomogao je slanjem svojih brodova u Mediteran. Ti su brodovi štitili brodove antante od podmorničkih napada a zauzvrat će Japan dobiti priznanje njemačkih kolonija u Pacifiku kao svojih posjeda.

3. Međuratno razdoblje

3.1 Japanska unutarnja politika u međuratnom razdoblju

Naizgled Japan je po završetku Prvog svjetskog rata dobio relativno malo- jednu luku u Kini i nekoliko skupina malih otočića u Južnom Pacifiku koji na prvi pogled nisu velika nagrada. No zapravo detaljniji pogled pokazuje da su dotični posjedi vrijedna nagrada jer iako njemačke kolonije u Pacifiku nisu ekonomski razvijene na savršenom su položaju za eventualni kasniji rat s kolonijalnim silama prije svega Britanijom i Nizozemskom. Također Japan je zauzimanjem luke Qingdao od Nijemaca dobio potpunu kontrolu nad ulazom u zaljev Jiaozohao u Žutom moru a i nametnuo je kineskoj vladi podređenost sličnu onoj u Koreji prije aneksije ali o tome detaljnije kasnije. Japanski teritorij se ako uračunamo teritorijalno more udvostručio u odnosu na predratni. Također taj rat je iscrpio europske kolonijalne sile i prisilio ih da dozvole svojim kolonijalnim posjedima u Pacifiku trgovinu sa Japanom te ih primorao da prihvate Japan kao veliku silu. Ali taj je rat ekonomski iscrpio Japan, porasle su cijene hrane, stanova i drugih roba.¹⁵

¹³ Internationa Encyclopedia of the First World War

¹⁴ Internationa Encyclopedia of the First World War

¹⁵ Povijest Japana Conrad Totman 2003.399-401

U post ratnom metežu japanska unutarnja politika se temeljito promijenila. Pošto je utjecaj cara Taisho-a bio slab ojačala je uloga parlamenta i premijera a oligarhijske strukture nisu više mogle kontrolirati politiku. U takvoj konstelaciji dvije su se glavne stranke natjecale za vlast ranije spomenuta konzervativna stranka Sayukay i nova liberalna stranka Kensykyay formirana 1916. godine. Kao posljedica ovih problema Japan će polako kliziti prema političkoj krizi i nasilju. Već 1918. pojavljuju se višemilijunski prosvjedi zbog visokih cijena stanarine i riže. Ono što je japansku vladu posebno zabrinulo je mogućnost da sve završi slično boljševičkoj revoluciji 1917. Japanska vlada je reagira nasilnim gušenjem prosvjeda odnosno dovođenjem 100 000 vojnika na žarišta prosvjeda sa odobrenjem da vojska puca u prosvjednike što je završilo smrću 30 prosvjednika i uhićenjem njih 8000. Međutim japanska vlada nije upotrijebila samo batinu i pušku za rješavanje problema već je djelovala i mekšim mjerama, -imenovan je novi premijer iz stranke Sayukay Hara Takasy čija je nova vlada otvorila je urede za siromahe, poduzela zakonske mjere da snizi cijene hrane, uvela nove blaže zakone o gušenju nereda i zakon o socijalnoj skrbi, te promijenila zakon o radu i zakon o trgovini. Vlada je također reagirala i propagandno-političkim mjerama: počelo je lagano političko smirivanje strasti između dvije glavne stranke Sayuky i Kensykyay, te su one propagirale anti-sovjetske stavove.¹⁶ Međutim vlada Hara Takasija je poslao predstavnika na konferenciju u Versaju no tamo je Japan doživio veliko razočaranje: Iako su prihvaćeni njegovi teritorijalni zahtjevi nije prihvaćena od Japana predložena klauzula o rasnoj jednakosti jer su se kolonijalne sile s pravom bojale da će to izazvati političke nereda u njihovim azijskim kolonijama. To je izazvalo nezadovoljstvo u Japanu jer su Japanci smatrali da ih se i dalje tretira kao nižu rasu.¹⁷

No Harina vlada također je poslala izaslanika na pomorsku konferenciju u Washingtonu ali i okončala Japansku intervenciju u Ruskom građanskom ratu. Te zbog prosvjeda u Koreji malo olabavila kolonijalne zakone u Koreji. No to je Hari donijelo mnoge neprijatelje pogotovo na ultranacionalističkoj desnici te je on ubijen 1921. u atentatu što možemo smatrati početkom japanskog političkog nasilja koje će Japan odvesti u militarizam. Nakon toga su se pred Japanom nastavili nizati problemi: Osnovana je Komunistička partija Japana što je zabrinulo ultranacionaliste, dogodio se veliki potres iz 1923. koji je uništio lučki grad Yokohamu a posljedični požar je uništio i dio Tokyja što su isti ti ultranacionalisti vidjeli kao kaznu japanskih bogova i isti je potres doveo do ekonomskih problema koji su doveli do pobjede stranke Minseto - nasljednika stranke Seyuky na izborima 1924. Ta je vlada provela 2 glavne reforme:

¹⁶ Povijest Japana Conrad Totman 2003. 401, 470

¹⁷ Japan on Paris peace conference

Zakon o očuvanju mira iz 1925. koji je predložila stranka Seyuky pod novim premijerom Okome-om a zauzvrat je pristala na prijedlog stranke Minseto o uvođenju zakona o univerzalnom pravu glasa za muškarce. Obije stranke su se nadale da će ovim zakonima spriječiti jačanje ekstremističkih stranaka s obje strane političkog spektra.¹⁸ Sve će to propasti prvo 1926. kada umire car Taisho kojeg nasljeđuje car Hirohito koji uzima vladarsko ime Šova Tenu (jap: isijavajući mir) te tijekom velike depresije kada će Japan upasti u ogromne političke i prije svega gospodarske probleme pošto su njegovi glavni izvozni proizvodi-svila i čaj bili preskupi za ljude u zemljama u kojima su ih izvozili a u Japanu je rasla i ovisnost o uvozu. Što je dodatno otežano brzim rastom industrije u ranijim godinama.¹⁹ Kao posljedica toga u Japanu je uslijedio čitav krug političkih ubojstava i političkog nasilja predvođenog ultranacionalistima s ciljem ukidanja civilne vlasti što će im donekle uspjeti u 30- im godinama 20. stoljeća. No da bismo došli do toga moramo prvo proći kroz japanske odnose s kinom i početak Drugog kinesko-japanskog rata. O tome više u narednim poglavljima.

3.2 Japanski utjecaj na Kinu

Odnosi Kine i Japana u ranom 20. stoljeću su odnos većeg ali slabijeg (Kina) i manjeg ali moćnijeg (Japan). Uglavnom zato što je Japan izbjegao opasnost da postane kolonija europskih sila. S druge strane Kina je još od Opijumskih ratova neka vrsta igrališta velikih sila gdje iako formalno svi priznaju vlast dinastije Qing, zapravo velike sile preko velikih „Koncesija“ koje imaju na određenom prostoru rade manje više što žele i prisiljavaju kinesku vladu da radi što joj one kažu. Glavna slabost Kine je što iako najveća i najnapučenija država Azije uopće nije modernizirana s druge strane Japan je nekoliko puta manji u svakom pogledu ali je moderniziran. Također u Japanu do velikih nereda iz 1918. uglavnom vlada mir dok Kina prvo prolazi 1911. kroz revoluciju u Wuhanu nakon koje pada dinastija Qing i uspostavlja se republika no u njoj vlast gotovo odmah preuzima Yuan Shikai zahvaljujući vojnoj moći, no on umire 1916. godine i u Kini izbija građanski rat u kojem se više gospodara rata natječe za vlast. 1915. Japan je uočio priliku da ojača utjecaj u Kini jer su europske zemlje bile zaokupljene ratom u Europi te je u siječnju poslao tad još uvijek relativno stabilnoj vladi Yuan Shikaija memorandum s 21 zahtjevom. Uglavnom je bila riječ o ekonomskim zahtjevima poput vlasništva nad željeznicama na 99 godina, prava na prvenstvo investicija u priobalnoj zoni itd. No bilo je i političkih zahtjeva a najteži je bio zahtjev da kineska vlada mora imati japanske savjetnike koji bi nadzirali njezina rad. Kineska vlada je uz podršku SAD-a odbila zahtjeve no

¹⁸ Povijest Japana Conrad Totman 2003. 402-403.

¹⁹ Povijest Japana Conrad Totman 2003. 416-422

Japanci su ih ponovili ovaj put u formi ultimatumu. Kina se nije mogla vojno suprotstaviti Japanu pa su prihvatili ultimatum a Japanci su ga na pritisak SAD-a ublažili pa Kina nije morala prihvatiti njihove savjetnike. Tim ugovorom Japan je stekao veliki utjecaj u Kini.

Međutim nakon kraja Prvog svjetskog rata Japan je pretrpio niz unutarnjih problema što je omogućilo nacionalističkom pokretu pod vodstvom Chiang Kai - sheaka i uz potporu Komunističke partije Kine da osvoji Peking i uspostavi svoju vladu 1928. Japanska vlada se nije u to miješala no iako japanska vlada u konsolidaciji Kine nije vidjela veliku prijetnju jer su se već nazirali sporovi između Nacionalističke stranke (Kuomintang-KMT) i Komunističke partije Kine (KPK) časnici najjačeg dijela japanske vojske- kvantunške armije u Mandžuriji smatrali su to prvorazrednom prijetnjom. Stoga su srednje rangirani časnici Kvantunške armije izvršili atentat na pro-japanskog diktatora Mandžurije Jan Zo Lina s ciljem da prikažu to kao incident koji bi opravdao invaziju Mandžurije. Problem sa planom je što to nisu rekli svojim nadređenima pa Kvantunška armija nije bila spremna a japanska vlada pod strankom Minseto je odmah osudila incident i objavila da će kazniti počinitelje što je i učinjeno. Rezultat cijele afere bio je suprotan onom koji su htjeli japanski militaristi- sin Jan Zo Lina i njegov nasljednik odmah je priznao legitimitet i vrhovništvo vlade Chiang Kai - sheaka nad Mandžurijom i tako ponovno ujedinio Mandžuriju s Kinom. Chiang je na to odgovorio priznanjem vlasti Zou Linova sina nad Mandžurijom i golemim ulaganjima u rudnike, željeznice i luke u Mandžuriji što je počelo dovoditi u pitanje Japansku premoć u toj regiji što će dovesti do novog incidenta 1931. i Drugog kinesko - japanskog rata te na koncu preuzimanja vlasti u Japanu od strane militarista.²⁰

4. Drugi kinesko-japanski rat

4.1 Kinesko-japanski rat od 1931. do 1937.

Tijekom 18. rujna.1931.godine u kasnim večernjim satima časnici japanske Kvantunške armije bez odobrenja ili znanja vlade u Tokyju postavili su eksploziv na mandžurijsku željeznicu blizu grada Mukdena. Japanski vojnici postavili su eksploziv pod tračnice sa ciljem da privuku pažnju kineskih trupa, okrive ih i izvrše invaziju radi „odmazde“. Kada je vlak prilazio časnici su detonirali eksploziv no on je bio preslab da nanese kritičnu štetu pruzi ili bilo kakvu štetu vlaku u prolazu, ali to nije važno i šerada počinje. Sljedećeg dana japanska artiljerija otvara vatru na lokalni kineski garnizon radi „odmazde“. 21.9.1931. također bez odobrenja vlade u Tokyju u Mandžuriju stižu japanska pojačanja iz Koreje. Japanske snage su

²⁰ Povijest Japana Conrad Totman 2003.468-473

počele napredovanje prema sjeveru Mandžurije. U Tokyju niti Japansko vrhovno zapovjedništvo niti vlada premijera Wakatukyja nisu bili sposobni zaustaviti Kvantušku armiju jer nisu imali kontakte u njoj a i čak i da su ih imali još su imali i problem sa javnim mijenjem koje je podržavalo invaziju. Čang Kaji Šek je naredio vojsci da ne pruža otpor Japancima jer se nadao da će istraga Lige naroda i njezini rezultati prisiliti Japan da se povuče²¹ dok bi on dobio na vremenu za sve izvjesniji rat protiv KPK Mao Ze Donga. Japanci su u međuvremenu u Mandžuriji uspostavili svoj protektorat Mančukuo i na čelo tog protektorata postavili zadnjeg kineskog cara Pu Jia. U Japanu je u međuvremenu došlo do novih političkih nereda. Prvo je u listopadu 1931. otkriveno da je skupina časnika planira državni udar, uhićeni su, no osuđeni su na samo nekoliko dana kućnog pritvora ili su tek transferirani. Zatim je skupina mladih časnika 15.5.1932. izvršila atentat na premijera Inukai Tsunoshija jer je odbio priznati Manjuko i legitimitet Pu Jia. Također i oni su uhapšeni i osuđeni na blage kazne. Razlog za to bila je ekstremno desna hajka u tisku i činjenica da su se optuženi branili Gajkokujoom-vrstom domoljubne neposlušnosti u japanskoj kulturi koja smatra da je u redu pobuniti se ako je to za dobro Japana. Na taj način militaristi su postajali sve utjecajni u japanskom političkom životu.²²

No Japan nije stao samo na Mandžuriji već je Kwantunška armija 1935.godine je zauzela i unutarju Mongoliju i od nje načini još jedan protektorat. Čang Kai Shek opet nije reagirao jer se htio usredotočiti na borbu s komunistima. No budući da su time bili ugroženi posjedi neki od njegovih generala oni su ga u prosincu 1936. u Xi'anu oteli i prisili ga na stvaranje ujedinjene fronte s komunistima.²³ Time je na kratko i barem prividno prestao kineski građanski rat između KPK-a i KMT-a. U međuvremenu u Japanu je utjecaj militarista dovoljno ojačao da su se osjećali dovoljno snažnim za izvršenje državnog udara. Japanska prva divizija stacionirana u Tokiju zauzela je vladine zgrade i kuće političara. Urotnici su ubili ministra financija i inspektor-generalu iz suparničke vojne frakcije no najvažnija osoba koju su planirali ubiti - premijer Kimochi im je pobjegao. Nakon čega su urotnici dali svoje zahtjeve koji su se uglavnom ticali promijene vlade koja bi militaristima dala veći utjecaj. No car Hirohito je odbio dati bilo kakve ustupke i pozvao tisuće odanih vojnika i mornara u grad da uguše pobunu. Doduše za silom nije bilo velike potrebe pobunjenici su se predali nakon što su im bačeni leci s carevom naredbom da se predaju. Stoga su pobunjenici odstupili. S carem koji je javno protiv njih nisu mogli tvrditi da to čine u njegovo ime i da djeluju u njegovom interesu. Ovog puta se

²¹ Britanica.

²² Eagle against the sun, Ronald H. Spector 46

²³ Britanica

sve riješilo po tiho nije bilo javnih suđenja niti medijskog širenja radikalizma, pobunjenici su osuđeni iza zatvorenih vrata i strijeljani a provedene su i čistke u vojsci.²⁴ Međutim militarizam u Japanu će nastaviti jačati i 1937. vojska će postati nezaobilazni dio vlade jer će moći prisiliti bilo kojeg njoj nelojalnog premijera na ostavku. Iste godine dogodit će se i incident koji će dovesti do druge faze drugog Kinesko-japansko rata.

4.2 Drugi kinesko-japanski rat eskalacija (1937-1941)

Japanski vojni vođe u Kini zaključili su da bez obzira na osvojeni teritorij ne mogu prisiliti Chang Kai Sheka na ustupke i bezuvjetnu poslušnost i vazalni odnos Kine prema Japanu stoga su odlučili da treba eskalirati rat i pokušati srušiti njegovu vladu što se zapravo činilo mogućim jer je Chang ranije bio u sukobu s komunistima Mao Ze Donga s kojima je tek nedavno sklopio privremeni savez. Stoga su Japanci 7.7.1937. isprovocirali incident na mostu Marca Pola²⁵ tijekom kojeg je došlo do razmijene vatre između dvije strane kao odgovor na to Japan je krenuo u invaziju ostatka Kine. Japanska vojska je napala i osvojila Beijing (Peking). Istodobno kao odgovor na to Kinezi su kao odgovor na to pokušali zauzeti male japanske posjede u Šangaju što je rezultiralo time da su obje strane dovele velika pojačanja i izbila je višemjesečna bitka koju po veličini snaga i gradskim borbama možemo nazvati kineskim Staljingradom. Kinezi su bili brojniji i bolje su poznavali teren, ali Japanci su bili bolje trenirani i imali su potpunu nadmoć na moru a postupno su dobili i nadmoć u zraku. Bitka je trajala do sredine studenog 1937. kada su se Kinezi povukli pod prijetnjom okruženja.²⁶

Poraz Kineza u Šangaju otvorio je put japanskom napredovanju prema kineskoj prijestolnici Nankingu. Dok su istodobno japanske snage napredovale i sa sjevera. Nanking je pao sredinom prosinca a Chang je preselio vladu u Hankow (Wuhan). Japanci su nakon zauzimanja grada počinili brojne ratne zločine poznate pod nazivom „Masakr u Nankingu“. U listopadu 1938. Japanci su napali Hankow i zauzeli ga a nešto južnije japanska mornarica je zauzela i Guangzhou jedan od najvećih kineskih lučkih gradova. Kineska vlada preselila se u Chongking daleko na zapadu zemlje. Međutim iako je japanska vojska brzo napredovala i iako je bila bolje opremljena, Japan je polako izgubio zamah jer je Kina ogromna država koju Japan jednostavno nije mogao zauzeti jer naprosto nije imao dovoljno veliku vojsku za istovremenu okupaciju i nadzor okupiranog teritorija i napredovanje u neokupiranu Kinu. Kako nije mogao

²⁴ Eagle against the sun, Ronald H Spector 46-47

²⁵Britanica

²⁶ Warfare History Network

dalje napredovati Japan se odlučio za novu strategiju- iscrpiti će Kinu ekonomskom blokadom i „okružiti-povuci se“ napadima u kojima je bio cilj okružiti i uništiti što više kineskih divizija i povući se pošto se novoosvojeni teritorij nije moglo držati jer i na područjima koja je kontrolirao Japan je kontrolirao samo gradove, ceste i željeznice a oko tih gradova i prometnica japanska je vojska konstantno vodila bitke s kineskim gerilcima. Japan je okupirao sve kineske luke a 1940. zauzeo je i francusku Indokinu jer su Kinezi kao odgovor na okupaciju luka uspostavili kopnen rute do luka u Burmi koja je bila britanska kolonija i do Indokine vlašću tada već višijevske Francuske. No Kinezi su i dalje dobivali vojni materijal preko Burmanske ceste osim kada su je jednom nakratko Britanci zatvorili. Ta cesta je u tom razdoblju bila vitalna jer je kineska strategija bila da održi zastoj i modernizira svoju vojsku a tek onda izbaciti Japance iz Kine. Japan je zauzeo Indokinu upravo pokušavajući osujetiti ovu kinesku strategiju²⁷ no to ga je dovelo u političko diplomatski sukob sa SAD-om koji će postati vojni 1941. ali o tim odnosima u idućem poglavlju.

4.3 Japansko-američki odnosi i kinesko-japanski rat

Japan je ratom sa Kinom osvojio nekoliko tisuća kilometara novog teritorija što je naizgled veliki uspjeh. Ali taj je uspjeh imao i svoje negativne posljedice. Naime izgledalo je kao da Japan želi biti jedina ili barem dominantna sila u Kini. To je dovelo do zatezanja odnosa s državama koje su tamo imale svoje kolonije prije svega sa Velikom Britanijom i SAD-om. Također japanski militaristi iz Kvantunške armije dovoljno su se osili da u svibnju 1939. pokušali isprovocirati sukob sa Sovjetskim Savezom oko granice na rijeci Nomohan. To se završilo bitkom kod Halkin Gola u kojoj je Kvantunška armija teško poražena a japanski diplomati su na kraju smirili situaciju priznanjem sovjetskog prijedloga granice. Jednako zabrinjavajuće vijesti stizale su o odnosima sa SAD-om jer su američki diplomati zbog japanskog širenja po Kini obavijestili Tokyo u srpnju 1939. da neće produžiti ugovor o trgovini između SAD-a i Japana.

Još su gore vijesti dolazile iz Berlina kada je u kolovozu sklopljen sporazum Ribentrop - Molotov. On je direktno kršio Antikominterni pakt između Njemačke, Italije i Japana protiv Sovjetskog Saveza iz 1936. Time se Japan našao u problemu jer nakon pada Poljske u rujnu 1939. Sovjetski Savez na zapadu nije imao neprijatelje pa se mogao u potpunosti posvetiti problemima s Japanom. Stoga se Japan našao u geopolitičkoj situaciji s problemima na tri strane - rat u Kini koji je u zastoju i koji troši više resursa nego što daje, zbog tog istog rata u Kini

²⁷ Britanica

zategnuti odnosi sa SAD-om koji u svakom trenutku može Japanu nametnuti embargo na esencijalne proizvode (željezo i naftu) bez kojih japanska industrija i vojska ne mogu funkcionirati i na kraju zategnuti odnosi s Velikom Britanijom i Sovjetskim Savezom s kojima je Japan u stalnom sukobu oko prava u Kini i s kojima u bilo kojem trenutku može doći do incidenta ili čak rata. Ta očajno loša politička situacija mogla se riješiti sklapanjem mira sa Kinom, odnosno riješilo bi se na taj način da to nije vojnoj eliti u Tokyuu bilo potpuno nezamislivo i neprihvatljivo s obzirom na osobni ponos, prestiž i resurse koje su uložili u njega.²⁸ Odnose SAD-a i Japana dodatno je pokvario nakon potpisivanja Trojnog pakta između Japana, Italije i nacističke Njemačke u rujnu 1940.godine. Taj pakt je zapravo koliko se god tada činio korisnim zapravo bio japanski diplomatski auto-gol jer iako je postigao jedan japanski cilj- prijatelj SAD-u ratom na dvije fronte u slučaju rata, jednako tako rezultirao je i s dva nova problema Japan - 1. Japan je time sebi od Washingtona stvorio još većeg neprijatelja nego prije i time povećao šansu da SAD uvede embargo Japanu na gore spomenute proizvode i 2. Japan je time automatski gurnuo SAD u savezništvo sa Kinom jer je s obzirom na situaciju bilo koji japanski prijatelj američki neprijatelj i obrnuto-svaki japanski neprijatelj automatski je američki saveznik.²⁹

U travnju 1941. Japan je potpisao sporazum o prijateljstvu i nenapadanju i sa Sovjetskim Savezom. Na ova poteza kao i na japansku okupaciju francuske Indokine SAD je odgovorio masovnim programom jačanjem svoje vojske-prije svega mornarice, jačanjem vojske na Filipinima, embargom na željezo i naftu Japanu i zamrzavanjem japanskog novca u američkim bankama te slanjem vojne pomoći Chang Kai Sheku i Kini. Japan je sada bio u opasnosti da ostane bez nafte za rat u idućih godinu dana te je imao dvije opcije-povući se ili eskalirati sa još većim ratom protiv Nizozemske, Velike Britanije i SAD-a. Ideje je bila zauzeti Britanske i Nizozemske kolonije u jugoistočnoj Aziji te američke Filipine i niz manjih otoka. Japanski premijer Kanoei prihvatio je tu mogućnost ako pregovori sa SAD-om o izbjegavanju rata propadnu³⁰ ali i dalje se čvrsto nadao diplomatskom rješenju. Tijekom cijele 1941. vođeni su pregovori a dvije strane imale su temeljito zacementirane pozicije-SAD je inzistirao da se Japan povuče iz cijele Indokine i vrati Kini sva područja koja je osvojio nakon 1937. te inzistirao da Japan napusti trojni pakt. Japan bio voljan pristati samo na uvjetno povlačenje iz Indokine te je tražio da SAD prisili Kinu na pregovore pod japanskim uvjetima te da ukine embargo na naftu i željezo kao i da prestane slati pomoć Kini. Pošto ništa nije dogovoreno do sredine listopada

²⁸ Povijest Japana Conrad Totman 2003. 480-482

²⁹ Povijest Japana Conrad Totman 2003. 482-484

³⁰ Povijest Japana Conrad Totman 2003. 484-486

Kanoje je prisiljen na ostavku a japanski car nevoljko je na njegovo mjesto imenovao generala Hidekia Tojoa. Dok su se pregovori nastavili ali i zastali zbog nepopustljivosti obje strane Japan se pripremao za rat koji je sada sa pregovorima u zastoju bio sve izvjesniji.

5. Sunce na vrhuncu- Japan u Drugom svjetskom ratu

5.1 Istočni munjeviti rat (1941-1942)

Kako niti jedna strana nije popuštala u pregovorima Japan je imao dvije opcije: kapitulaciju pred zahtjevima SAD-a ili takozvani „Južni udar“ odnosno ideju da napadne kolonije Velike Britanije, Nizozemsku, istočnu Indiju (danas Indoneziju) te Filipine. Treba reći da su prethodno navedeni diplomatski zastoji u pregovorima uglavnom posljedica inzistiranja militarista u vladi da neće prihvatiti povlačenje iz Kine ni pod kojim uvjetima jer su smatrali da je rat sa SAD-om ionako neizbježan. Kako su obje strane bile na nepopustljivim pozicijama Japan je počeo planirati plan „Južnog udara“. Analizirane su 4 varijante i na kraju su se vojska i mornarica složile oko plana 4. tojest istodobnog napada na Nizozemsku, istočnu Indiju, Britansku Maleziju i Filipine.³¹ Ali postojao je problem: Kada su militaristički čelnici predložili caru Hirohitsu da odobri plan on se usprotivio ratu pozvavši se na činjenicu da su mu 1937. rekli da će rat u Kini biti gotov za mjesec dana ali da traje godinama poslije. Časnici su mu odgovorili da je Kina velika no on je odbacio taj argument ukazavši na to da je Pacifik još veći. Ali prihvatio je mogućnost rata ako diplomacija ne uspije. Na što mu je vrhovni zapovjednik mornarice obećao da je rat zadnja opcija.³²

Međutim da bi proveli plan militaristi su za njegovo izvođenje trebali japansku mješovitu flotu koja je jedina imala nosače zrakoplova, a japanskom mješovitom flotom zapovijedao je ratni skeptik admiral Isoroku Yamamoto. Iako se Yamamoto protivio ratu i militarističkim politikama nije ih mogao zaustaviti pa je odlučio barem dati Japanu najbolju šansu za pobjedu. Znajući da svako provođenje 4. varijante plana „Južni udar“ znači sukob sa SAD-om Yamamoto je shvatio da mora uništiti američku pacifičku flotu jer će ako je ne uništi odmah biti nemoguće pobijediti kasnije. Yamamoto je itekako dobro poznao SAD, studirao je engleski na Harvardu i služio kao pomorski ataše u Washingtonu te je prepoznao golemu industrijsku moć SAD-a. Yamamoto je bolje od ikoga znao da je rat gotovo nemoguće dobiti no u skladu sa doktrinom vjernosti japanske vojske napravio je plan.³³

³¹ Eagle against the sun Ronald H spector 80-81

³² Eagle against the sun Ronald H spector 81-82

³³Eagle against the sun Ronald H spector 83-84

Planom je određeno da će se 6 velikih nosača zrakoplova sjevernom rutom tajno dovesti do Havaja i torpednim bombarderima i bombarderima za obrušavanje u brzoj akciji uništiti američke bojne brodove koji su još uvijek smatrani ključnim dijelom flote ali i nosačima zrakoplova za koje je Yamamoto znao da će u budućem pomorskom ratovanju biti ključni. Nakon napada na Pearl Harbour istodobno će biti napadnuti i Nizozemska, istočna Indija, Burma, Britanska Malezija i Hong Kong te američki posjedi Guam, Wake Island i Filipini. Japan je za ove operacije imao na raspolaganju samo 11 divizija-ostale su bile vezane u Kini i Koreji ali je zato Japanska mornarica bila u dobrom stanju sa dobrim šansama za uspjeh protiv mornarica Nizozemske, Britanije i SAD-a. Za operaciju je spremljeno i oko 2000 aviona. Iako su snage saveznika na papiru gotov izjednačene sa Japanskim stvarnost je bila drugačija. Saveznici su bili u daleko lošijem položaju jer je većina njihove opreme bila zastarjela a i jako su podcijenili protivnika.³⁴

U međuvremenu 4. 12. 1941. propadaju i japansko-američki pregovori o okončanju rata nakon što Japan odbija 10 zahtjeva SAD-a a na konferenciji sa carem Hirohitom japanski militaristički kabinet donosi odluku da će rat početi 7.12.1941.³⁵ Japanski plan napada na Pearl Harbour bio je udariti zrakoplovima i podmornicama koje će se ušuljati u luku. Plan je imao i 3 propisana scenarija- bude li japanska flota otkrivena prije ili samog 5. prosinca neće biti napada, ukoliko budu otkriveni 6. prosinca admiral Nagumo koji je zapovijedao nosačima odlučuje hoće li napasti ili ne, ukoliko ih se otkrije tek 7. prosinca napad će se izvršiti u svakom slučaju. 7.12.1941 u 6 ujutro sa 6 nosača zrakoplova japanske flote poletjeli su japanski mornarički zrakoplovi sa ciljem napada na brodove u Pearl Harbouru. Američka obavještajna služba presrela je rano ujutro 7.12.1941 po vašingtonskom vremenu 14-dijelnu japansku diplomatsku poruku koja je ukazivala na prekid diplomatskih odnosa i nalog veleposlaniku Nomuri da je preda u State Department do 13:00 po vašingtonskom vremenu³⁶

Za to vrijeme u Pearl Harbouru dogodio se niz događaja koji su ukazivali na početak rata u 3:45 po pacifičkom vremenu. Minolovac USS Condor otkrio je periskop japanske mini podmornice koju je odmah potopio. Razarač USS Ward također je potopio drugu podmornicu u 6:40. 20 minuta kasnije radarska postaja na otoku Oahu izvijestila je o prilazu velikog broja zrakoplova. Sva ova upozorenja su smatrana zabunom i zanemarena. Kada su japanski zrakoplovi prešli planine zapadno od Pearl Harboura a da nisu naišli na otpor američkih lovaca

³⁴ Eagle against the sun Ronald H spector 86-88

³⁵ Eagle against the sun Ronald H spector 90-93

³⁶ Eagle against the sun Ronald H spector 93-96

i protuzračne obrane japanski zapovjednik Micuo Fushida poslao je japanskoj floti poruku „Tora,Tora,Tora“ što je bila šifra da je postignuto potpuno iznenađenje. Malo prije 8 sati po pacifičkom vremenu japanski zrakoplovi bombardirali su uzletišta u Pearl Harbouru primarno na otoku Fort Island. Velika većina američkih zrakoplova uništena je na pistama. Japanski torpedni zrakoplovi napali su sidrišta američkih bojnih brodova zapadno od Fort Islanda. Potopljeni su brodovi USS West Virginia, USS California, USS Oklahoma i USS Arizona. Potopljeni su i manji brodovi Utah i Oglala a oštećeno je još 10-ak brodova. Uništeno je 165 američkih zrakoplova. U usporedbi s tim Japan je izgubio samo 5 mini podmornica, jednu flotnu podmornicu i 29 zrakoplova. No iako su ovi podaci impresivni i ukazuju na uspješan napad, japanski admiral Yamamoto nije bio u potpunosti zadovoljan budući da su propuštene važne mete:1: Japanski torpedni bombarderi Kate trebali su napasti američke nosače zrakoplova usidrene sjeverozapadno od Fort Islanda no oni su bili izvan luke u tom trenutku i time su pošteđeni napada, japanski su zrakoplovi također zanemarili spremnike sa 23 milijuna litara goriva i objekte za popravke . To je bilo iznimno važno jer da su uništili gorivo američka flota bi se morala povući u matičnu luku u Kaliforniji i prepustiti Pacifik Japancima a američki nosači su bili ključni Yamamotov cilj stoga kako ih nisu uništili pacifička flota je ošamućena ali ne i onesposobljena. Idućeg dana u kongresu predsjednik Roosevelt dobio je odobrenje za proglašenje rata Japanu.³⁷

Svega nekoliko sati nakon napada na Pearl Harbour japanska flota napala je Guam i Wake Island. Guam je pao brzo ali Wake je bio bolje branjen. Wake je bombardiran 8. prosinca no unatoč tome japanski pokušaj iskrcavanja 11. prosinca je odbijen uz gubitak 2 japanska razarača i oštećenu krstaricu te transportere. Početni uspjeh obrane podigao je američki moral. Nakon neuspjeha 11. prosinca kod Wake Japanci su idućih 11 dana gotovo svakodnevno bombardirali otok. Japanske kopnene snage vratile su se 22. prosinca i ovaj put uspješno zauzele otok te je Wake pao 23. prosinca. Pad Wake-a i Guama bio je veliki udarac za SAD jer su Filipini sada bili izolirani a upravo oni su bili iduća japanska meta.³⁸ Istog 8. prosinca kada su Japanci napali Guam i Wake Island, bombardirali su i američke zračne baze na Filipinima i baze kopnenih snaga pod generalom Mecarturom na poluotoku Batanu. Time su Japanci već prvog dana dobili zračnu nadmoć. Glavno japansko iskrcavanje počelo je 22. prosinca kod Luzona

³⁷ Eagle against the sun Ronald H spector 16-23

³⁸ Eagle against the sun Ronald H spector103-108

pod zapovjedništvom generala Hommana Masaharua. Njegove dvije divizije sukobile su se sa slabo opremljenim i obučenim lokalnim Filipinskim trupama. Njihov otpor je brzo slomljen i Amerikanci se već 24. prosinca povlače iz Manile na Batan. Potkraj prvog tjedna bitke za Filipine američkim i filipinskim trupama počelo je ponestajati hrane. Iako su Japanci 2. siječnja. 1942. ušli u Manilu, američke i filipinske trupe na Batanu dobro su se držale unatoč manjku zaliha. No do 26. siječnja morali su se povući na pomoćnu liniju sjevernije.³⁹ U veljači je situacija sa zalihama postala očajna te je Mearcaturu naređeno da napusti Filipine te je on evakuiran zajedno sa filipinskom vladom u Australiju 22. veljače. 1942. a Filipini padaju u travnju⁴⁰. Dan nakon napada na Perl Harbora 8. prosinca 1941. Japanci napadaju i britanske kolonije Hong Kong, Burmu i Malaju. Hong Kong pada na Božić 1941. Nekoliko dana kasnije pada i britanski Borneo. Istodobno 10. prosinca 1941. Japanci napadaju i nizozemsku istočnu Indiju i iskrcavaju se na otoku Javi. Istovremeno 8. prosinca. 1941. Japanci iz Indokine kroz Sijam (današnji Tajland) napadaju i Malaju te polako potiskuju britanske kolonijalne snage koje su do 31. siječnja potisnute do Singapura gdje su se nakon kraće opsade predale 15. veljače 1942. 21. siječnja 1942. Japanci napadaju i zauzimaju bogata nizozemska naftna polja na Borneu no Nizozemci su uništili bušotine što je bilo krajnje nepovoljan ishod za Japan unatoč pobijedi. Nizozemska istočna Indija pala je 8. ožujka 1942. Burma je napadnuta u siječnju i pala je u ožujku 1942.⁴¹

5.2 Slabljenje Japana u ratu (1942-1944)

Padom cijelog niza kolonija SAD-a i europskih država saveznici su se našli u otežanoj poziciji te se sada njihova pozicija protezala od Indije do Nove Gvineje te Australije i Novog Zelanda te Midway-ja i Havaja na istoku.⁴² Zbog niza poraza američkim građanima je pao moral na što su vojska i mornarica reagirali planom za bombardiranje Tokyja. Plan je bio sljedeći nosač zrakoplova USS Hornet sa prepravljenim bombarderima B-25 približit će se u tajnosti japanskom otočju, zrakoplovi će poletjeti a nosač će se povući, zrakoplovi će bombardirati Tokyo i zatim sletjeti u dio Kine pod kontrolom KMT-a. Plan je dobro izveden bombarderi su uz određene poteškoće poletjeli, bombardirali Tokyo i krenuli prema Kini no na kraju je jedan zrakoplov srušen a drugi je sletio u SSSR, no ostalih 14 srušilo se na saveznički teritorij u Kinu. Ovaj napad je bio šok za Japan jer su neke bombe pale blizu carske palače i ugrozile carev život što je bilo posebno poniženje za vojsku čiji je prvi i glavni zadatak štiti

³⁹ Eagle against the sun Ronald H spector110-116

⁴⁰ Eagle against the sun Ronald H spector118-122

⁴¹ Eagle against the sun Ronald H spector124-139

⁴² Eagle against the sun Ronald H spector139-140

cara. Kao rezultat toga japanska vojska je odlučila požuriti sa osvajanjem Nove Gvineje i pripremiti operaciju za osvajanje Midwayskog atola.⁴³ U ranom svibnju dio japanske flote predvođen nosačima Shokaku i Zuikaku s ciljem osvajanja Nove Gvineje s juga primarno grada Port Moresby i osvajanja Solomonskih otoka s ciljem početka opsade Australije i Novog Zelanda. Japanci su očekivali da će iznenaditi saveznike no američka mornarička obavještajna služba je još od 1940. uspješno presretala i dešifrirala japanske vojne i diplomatske poruke. Admiral Nimitz glavni zapovjednik američke pacifičke flote poslao je iz Pearl Harboura nosač Lexington da se pridruži nosaču Yorktown i presretne japansku invazijsku flotu. Dvije flote su se na kraju sukobile u koraljnom moru od 4. do 8. svibnja 1942. U bitci se suparničke flote nisu vidjele već su napadale jedna drugu zrakoplovima sa nosača. Bitka je bila kaotična i dogodilo se mnogo grešaka budući da su se strane nadzirale pomoću izviđačkih aviona. Amerikanci su potopili manji japanski nosač Shoho misleći da je riječ o Shokaku-u kojeg su otkrili i oštetili. Japanci su pak Amerikancima potopili tanker koji su zamijenili za nosač te oštetili nosače Lexington i Yorktown, Yorktown je uspješno otpremljen u Pearl Harbour na popravak no Lexington su Amerikanci sami potopili. Obje strane su izgubile približan broj aviona. Japanci su odustali od iskrcavanja kod Port Moresby-a i na kraju su se iskricali na sjeveru Nove Gvineje i odlučili do njega doći kopnom što je značilo bitku kroz gustu džunglu. Solomonski otoci su djelomično zauzeti no i za njih će se voditi krvave kopnene bitke.⁴⁴

Bitka u koraljnom moru među nekim povjesničarima se smatra taktičkim uspjehom Japana i Američkom strateškom pobjedom. Ali ova teza se može osporiti jer iako su Japanci taktički postigli uspjeh potopivši jedan američki nosač to nije mnogo značilo jer je SAD imao veliku industrijsku bazu koja će taj gubitak bez problema višestruko nadoknaditi u daljnjim godinama rata. Poraz u koraljnom moru značio je da Shokaku i Zuikaku nisu dostupni za operaciju kod Midwaya u lipnju japanski plan bio je zauzeti atol stvoriti dodatnu obrambenu zonu te eventualno uvjete za napad na Havaje. Japanci su na raspolaganju imali 4 nosača dok su Amerikanci na raspolaganju imali 3 nosača uključujući i popravljene Yorktown te zrakoplove sa piste na samom Midway-u. Dvije flote su se susrele kod Midwaya ujutro 4. lipnja. 1942. japanski admiral Nagumo je prvo naredio napad na uzletišta na Midwayu sa ciljem njegova onesposobljavanja. Napad je bio samo djelomično uspješan. Nagumo se našao u dilemi-treba li zrakoplove naoružane torpedima naoružati bombama što traži vrijeme ili čekati povratak zrakoplova iz prvog napada. Nagumo se odlučio za prvu opciju. U međuvremenu su američki

⁴³ Eagle against the sun Ronald H Spector 150-153

⁴⁴ Eagle against the sun Ronald H Spector 153-161

torpedni bombarderi napali japansku flotu. Napad je propao ali upozorio je Naguma da je američka flota sposobna za takav napad. Nešto kasnije japanski izviđački avion dojavio je lokaciju jednog dijela američke flote među kojom je bio i nosač. Nagumo je procijenio da su nosači važniji cilj od Midwaya pa je naredio ponovnu promijeni streljiva. U međuvremenu su na japanske nosače sletjeli i avioni sa prvog vala napada na Midway te je Nagumo naredio njihovu opskrbu. Dok se sve to dešavalo bombarderi za obrušavanje koje su Amerikanci poslali pronašli su japanske nosače koji su sada bili vrlo ranjivi budući da su im palube bile krcate municijom za avione i cijevima sa gorivom. Japanski lovci Zero su još uvijek lovili preživjele torpedne bombardere pa nisu stigli reagirati na ovaj napad. Američki bombarderi za obrušavanje pogodili su 3 japanska nosača Akagi, Kaga i Soryju su potpuno uništeni jer je eksplodirala municija i gorivo na palubama te ih pretvorila u plutajuće buktinje. Nešto kasnije zadnji japanski nosač Hiryu dotad zapeo u oluji izvršio je protunapad na američku flotu i teško ošteti nosač Yorktown kojeg su Amerikanci pokušali spasiti. Amerikanci su ga kasnije istog dana otkrili i potopili zračnim napadom. Japanska flota neočekivano se našla bez zračne zaštite no Japanci su razmišljali o noćnom napadu pomoću svoje goleme nadmoći u bojnim brodovima. Amerikanci su se spremni na tu mogućnost povukli. Hiryu je potpuno potonuo idućeg dana a Yorktown je izdržao do 7. lipnja kada ga je potopila japanska podmornica. Ova bitka bila je preokret u ratu na Pacifiku i prvi veliki poraz Japana.⁴⁵

Sljedeći cilj SAD-a bio je otok Guadal Canal, dio Solomonskog otočja. Primarni američki interes bio je zauzimanje lokalna zrakoplovna baza i naravno skidanje pritiska sa bitaka na sjeveru Nove Gvineje. Američke snage iskrcale su se na Guadal Canal 7. kolovoza 1942. zajedno sa iskrcavanjem na Tulagi i druge manje otoke. Glavni cilj osvajanje uzletišta postignut je veoma brzo već 9. kolovoza. Japanci su se uglavnom u skladu sa japanskom samurajskom doktrinom borili do smrti što će postati tradicionalna karakteristika svih kopnenih sukoba na Pacifiku do kraja rata. No nakon prvih uspjeha počeli su problemi nakon što su kod bitke kod otoka Savo japanske krstarice teško porazile američke pomorske snage te tako praktički odsjekle američke marince. Usprkos tome 11 000 marinaca koji su se iskrcali ukopali su se oko uzletišta. Japanci su dopremili pojačanja sa Nove Gvineje no ona su stizala u malim grupama i američki marinci su se dovoljno dobro ukopali da odbiju te napade. 24. kolovoza stvari su se znatno poboljšale kada je u bitci kod istočnog Solomona američka mornarica porazila japanske brodove. Japanci su na ovaj poraz odgovorili opskrbom japanskih jedinica na

⁴⁵ Eagle against the sun Ronald H Spector 163-173

otoku pomoću razarača po noći.⁴⁶ Taj sustav zvao se Tokyo Express. Obje strane trpjele su zbog problema poput nepovoljnog džunglastog terena i bolesti.

Obje strane su tijekom idućeg razdoblja vodile bitke za kontrolu nad morem koje su utjecale na situaciju na kopnu. Za to vrijeme broj japanskih trupa na kopnu je rastao. Amerikanci su 8. rujna 1942 kao odgovor na japansku ofenzivu dan ranije napali japansku opskrbnu bazu te pronašli japanske planove za veliku ofenzivu. Amerikanci su se pripremili i osigurali brdo južno od uzletišta. Japanska ofenziva počela je 12. rujna 1942. Nakon 2 dana napada Japanci nisu postigli ništa te su se povukli kako bi se pregrupirali. Obje strane su tokom rujna vodile manje bitke na moru i dovodile pojačanja svojim snagama. U drugoj bitci kod otoka Savo 13. listopada američka mornarica porazila je japansku. Usprkos tome Japanci su vršili svakodnevne zračne napade na uzletišta i noću dovozili pojačanja. Japanci su na otok sveukupno doveli 20 000 vojnika. Međutim problemi sa komunikacijom doveli su do toga da je 23. listopada na dan planiranog početka ofenzive samo dio japanskih jedinica napao dok je ostatak napao tek idućeg dana što je Amerikancima olakšalo obranu. Usprkos tome Japanci su se ipak probili na nekoliko mjesta, ovo je ujedno bila i prva bitka u kojoj su obje strane koristile lake tenkove. Japanci su koristili Tip-95 a Amerikanci M3 Stuart. Japanski napadi usprkos manjim uspjesima nisu rezultirali odlučnim probojem pa su napadi obustavljeni 26. listopada. Daljnji pokušaji Japanaca da dovedu pojačanja nisu uspjeli, američka mornarica ostvarila je potpunu kontrolu nad morem i uglavnom lišila Japance opskrbe. Amerikanci su u studenom prešli u ofenzivu i odbacili Japance podalje od uzletišta. Shvativši da je situacija beznadan Japanci su evakuirani početkom veljače. Bitka za Guadal Canal bila je prvi veliki kopneni uspjeh saveznika na Pacifiku. Guadal Canal je skupo koštao Japance, pretrpjeli su velike gubitke, izgubili važnu zračnu bazu i još važnije preusmjerili su pojačanja za Novu Gvineju radi pokušaja da zadrže Guadal Canal. To je dovelo do kulminacije Japanske ofenzive na Novoj Gvineji čime je ova saveznička pobjeda zapravo značila pobjedu na cijelom jugu Pacifika od tada pa na dalje Japanske snage na Solomonu i Novoj Gvineji će polako ali konstantno biti potiskivane natrag i povlačiti se do kraja rata. Također ovo je bio početak američke strategije borbe od otoka do otoka sa ciljem prodora do Japana.⁴⁷

Saveznici su nastavili napredovati po Solomonskim otocima do studenog 1943. kada su počeli kampanju za marijanske otoke Najvažniji među kojima su bili Gilbertski otoci, Tinian, Guam i Saipan. Saveznici su kampanju počeli bitkom za Tarawu u Gilbertskom otočju

⁴⁶ Eagle against the sun Ronald H spector 180-190

⁴⁷ Eagle against the sun Ronald H spector 190-211

iskrcavanjem 20. studenog 1943. Japanci su na Tarawi imali oko 5000 vojnika od kojih je samo mali broj bio dovoljno dobro uvježban za borbu koji su uz to bili opremljeni zarobljenim britanskim oružjem i artiljerijom. Saveznici su imali 7 puta više vojnika oko 35 000. Nakon iskrcavanja uslijedile su brutalne borbe u zraku i na kopnu borbe su se vodile za svaku poziciju američki marinci su otpor uglavnom lomili artiljerijskim napadima i napadima jedinica sa bacačima plamena koje su spaljivale bunker po bunker, položaj po položaj. Japanci su se tradicionalno u skladu sa svojom samurajski nadahnutom vojnom doktrinom borili do smrti i nisu se predavali te ako je već bilo neizbježno vršili samoubojstvo. Saveznički gubitci bili su strašni osim artiljerije i strojica nanosili su ih i dobro skriveni japanski snajperisti. Amerikanci izgubili oko 1000 vojnika u 3 dana koliko je trajalo osvajanje Tarawe. Pobjeda saveznika bila je skupa i pokazala je koliko će cijenu saveznici platiti za nastavak kampanje.⁴⁸ Ostatak Gilbertskih otoka saveznici nisu napali već su se okrenuli kampanji za Maršalove otoke koji su im bili na putu do Marijanskih otoka.

Američka kampanja za Maršalove otoke počela je krajem siječnja 1944. bombardiranjem otoka i lokalne japanske zračne baze na otoku Akiyami i time osigurali veliku zračnu nadmoć. Američke snage su 31. siječnja zauzeli otok Majur bez gubitaka i uz tek simboličan japanski otpor koji su Amerikanci uglavnom lomili brodskom artiljerijom i zračnim napadima. Istog dana. Glavni otpor bio je na atolu Kwajalein no i ovdje je 3000 japanskih vojnika koji su ga branili uglavnom zbrisano napadima brodske artiljerije i zrakoplovstva američke snage zauzele su otok do 7. veljače uz samo oko 350 mrtvih, no prvi put u ratu su zarobili veću skupinu japanskih vojnika njih oko 250. Ista situacija ponovila se na atolu Eniwe koji je bombardiran 17. veljače napadnut 22. veljače i osvojen 23. veljače uz tek nešto više od 300 američkih žrtava.⁴⁹ Sljedeća saveznička meta bio je Saipan jer bi ako ga saveznici zauzmu njihovi bombarderi B-29 imali u dometu japanske gradove. Uz Saipan meta su bili otoci Tinian i Guam. Amerikanci su za invaziju sva tri otoka odredili čak 127 000 vojnika. Iskrcavanja su počela 15. lipnja. 1944. do kada su američke snage imale potpunu zračnu premoć. Na Saipanu je bilo 32 000 japanskih vojnika što je bilo dvostruko više nego što su Amerikanci očekivali japanske snage su raspolagale i oklopom primarno tenkovima tip-95, ali japanske snage bile su lošije opremljene i opskrbljene jer su američke podmornice potopile veliku količinu ratnog i građevinskog materijala i pojačanja tako da utvrđenja nisu bila na razini kojoj su se Japanci nadali. Usprkos tome otpor je već prvog dana bio žestok. Japanci su na Amerikance pucali

⁴⁸ Eagle against the sun Ronald H spector 240-255

⁴⁹ Eagle against the sun Ronald H spector 255-261

lakom i teškom artiljerijom kao i iz strojničkih gnijezda i položaj skrivenih snajperista. Prvog dana američke snage lomile su japanski otpor kao i u ranijim kampanjama primarno bombardiranjem iz brodske artiljerije i zračnim napadima no žrtve su bile velike, posebno među časnicima. Slična se situacija ponovila i na Tinianu no do kraja dana uspostavljeni su mostobrani na svim otocima na Saipanu se uspješno iskrvalo 8000 a na Tinian 20 000 marinaca. I dok su kopnene borbe bijesnile na Marijanskim otocima američka flota je krenula presresti japansku flotu pod admiralom Ozawom koji je imao zadatak uništiti američke nosače i probiti pomorsku blokadu Saipana. Američka pod Suprenceom flota sukobila se sa Ozawinom flotom u filipinskom moru 19. lipnja. 1944. Suprence se odlučio na defanzivno držanje dok je Ozawa bio prisiljen napasti. Japanska flota imala je na raspolaganju 5 flotnih i 4 laka nosača aviona a američka flota raspolagala je sa 7 flotnih i 8 lakih nosača. Sam odnos snaga govori da je Ozawina misija zapravo bila teško provediva pošto su američke snage u startu imale prednost. Ozawa je od jutra 19. lipnja slao val za valom japanskih aviona u napad na američku flotu ti su napadi redovno završavali neuspjehom sa i do 80% gubitaka od američkih lovaca i protuzrakoplovne vate. Da stvar bude gora Američka podmornica istog dana torpedira i potapa najnoviji japanski nosač Taiho. Nekoliko sati kasnije druga američka podmornica poslijepodne 19. lipnja potapa i veterana Pearl Harboursa nosač Shokaku. Predvečer su američki zrakoplovi pronašli i napali nosač Zuikaku i još dva lakša nosača i potopili laki nosač Hiyo. Jedini veći problem Amerikancima bilo je to što su se piloti morali vraćati po noći što je rezultiralo brojnim nesrećama. Ozawi je nakon bitke ostalo svega 35 zrakoplova na nosačima. Ovo je praktički bio kraj japanskih konvencionalnih zračnih snaga nakon ove bitke Japanci će upotrebljavati pilote Kamikaze koji će se u svojim avionima napunjenima eksplozivom zalijetati u Američke brodove.⁵⁰

I dok se na Filipinskom moru vodila pomorska bitka na Saipanu i Tinianu su se vodile opake kopnene bitke. Amerikanci su čisti položaj po položaj bacačima plamen, udarima artiljerije uz tenkovsku potporu. Japanska taktika sastojala se od obrane svakog položaja do smrti i noćnih protunapada koji su također imali ograničenu oklopnu potporu kao i od samoubilačkih banzai juriša u kojima bi bilo naoružani ili ne jurišali na američke puške i strojnice i izginuli do zadnjeg čovjeka. Zadnji takav napad dogodio se 7. srpnja što se smatra krajem bitke za Saipan no to nije značilo i kraj borbi jer su se manje japanske skupine povukle

⁵⁰ Eagle against the sun Ronald H spector 281-295

u planine Saipana i vodile gerilski rat protiv američke vojske do nekoliko mjeseci kraja rata. Tinian i Guam su osigurani početkom kolovoza.⁵¹

5.3 Očajnički potezi i slom Japana (1944. -1945.)

Nakon pada Saipana i drugih otoka japanska vlada prihvatila je činjenicu da je pobjeda nemoguća i sada se borilo samo za povoljan mir koji bi omogućio Japanu da zadrži što više. To su namjeravali postići usporavanjem američke ofenzive i nanošenjem velikih gubitaka saveznicima. Situacija je za Japance postajala sve gora ne samo na moru nego i na kopnu konkretno nakon što je Burma pala u ožujku. 1941. Saveznici su u 1942. stabilizirali frontu u džunglama sjeverne Burme a nakon toga krenuli u vršenje upada u Burmu pod kontrolom Japana. U tim savezničkim pripremama za ofenzivu sudjelovale su britanske, indijske i kineske snage. Cilj planirane ofenzive bio je otvaranje Burmanske ceste. Kao odgovor na to Japanci su se odlučili na vlastitu ofenzivu prema gradu Imphalu sa ciljem zaustavljanja bilo kojih novih pokušaja otvaranja Burmanske ceste prema Kini što je bio glavni cilj saveznika. Ofenziva na Imphal bila je izuzetno rizična jer bi njezin neuspjeh značio da japanske snage neće imati dovoljno snage za obranu Burme od bilo koje kasnije savezničke ofenzive. Unatoč tome japanske snage započele su ofenzivu prema Imphalu u ožujku 1944. Teren u Burmi bio je džunglast što je onemogućavalo Japancima da prema Imphalu povedu teško topništvo ili tenkove. Japanci su stavili Imphal pod opsadu, ali saveznici su zračnim putem dobivali opskrbu a japanski napadi vršeni su jurišima na grad i obližnju uzvisinu Kohimu ti napad su vršeni su gotovo svakodnevno no kako su rasli gubitci i japanska situacija sa opskrbom se pogoršavala napadi su postajali sve slabiji. Do svibnja Japanci su obustavili napade i fokusirali se samo na opsadu. Ta opsada je probijena krajem lipnja a Japanci su potisnuti. Ovaj neuspjeh označio je kraj japanskih nada u mogućnost napada na Indiju. Od tada pa na dalje japanske će snage biti konstantno potiskivane iz Burme do konačnog ponovnog otvaranja Burmanske ceste.⁵²

Istodobno Japanci su kako bi smanjili pritisak zbog američkih podmorničkih napada i olakšali dopremu materijala iz okupiranih kolonija u Kini pokrenuli novu ofenzivu Ichigo koja je krenula u svibnju . Da bi skupili snage za ovu ofenzivu Japanci su prepustili brojna područja u sjevernoj Kini komunistima i zadržali se samo u ključnim gradovima i na prometnicama. Kao prvi korak Japanci su spojili svoje snage kod Kaifenga sa Wuhanskom izbočinom. Japanci su zatim proširili svoje operacije koje su se nastavile južno od Wuhana te su osigurali gradove

⁵¹ Eagle against the sun Ronald H spector 295-304

⁵² Eagle against the sun Ronald H spector 224-340.

Chang Sha i Heng Yang. Japanske snage su zatim dvokrakim napadom iz Guangzoa sa juga i Heing Janga na sjevernu zauzeli Guelin i spojili svoje snage sa sjevera i juga sa onima u Indokinini čime je u srpnju ova ofenziva završena.⁵³

Završetkom ove ofenzive Japanci su si osigurali kopneni put do Singapura i time smanjili opasnost od napada američkih podmornica i aviona njihove trgovačke brodove. Sljedeći korak saveznika bilo je oslobađanje Filipina. Da bi to postigli Amerikanci su svoju flotu usmjerili sa Marijanskih otoka prema zaljevu Leyte gdje su se su se iskrcali krajem listopada. Japanski admiral Ozawa je sa flotom oslabljenom iz bitke za Filipinsko more . Bitku započinju dvije američke podmornice torpediranjem japanskih krstarica u zaljevu od kojih su dvije potonule. Bitka se u idućim danima razvila u niz američkih napada na sve japanske brodove koje su mogli pronaći uključujući i nosače ali i bojne brodove i krstarice . Japanci su odgovorili klasičnim zračnim napadima ali i napadima samoubojica kamikaza koji su u prvom trenutku bili određeno iznenađenje za američke snage no američki lovci su redovno obarali sve japanske avione uključujući kamikaze. Japanci su pokušali napasti američku flotu napadima svojih grupa bojnih brodova i krstarica no to zbog američke zračne nadmoći nije bilo posebno uspješno. Jedini veći uspjeh tokom bitke bio je kada je japanski bojni brod Yamato uspješno uništio američki laki nosač 25. listopada. 1944. Bitka je završila 26. listopada potpunim onesposobljavanjem japanske mornarice za daljnje operacije u Pacifiku uglavnom zbog nedostatka nafte. Japanski gubitci iznosili su 3 laka nosača, 10 krstarica i 3 bojna broda uključujući i superteški bojni brod Musashi. Amerikanci su izgubili jedan laki nosač i 2 razarača. Pobjeda u ovoj bitci spriječila je japanske planove da osujete američke operacije na Filipinima.⁵⁴

Početkom 1945. godine saveznici se približavaju Japanu i pripremaju za samu operaciju napada na Japan. Da bi to postigli trebali su pogodan položaj za tu invaziju. Da bi ga dobili odlučili su zauzeti 2 ključna otoka Iwo Jinmu i Okinawu. Iwo Jima je bila važna zbog zrakoplovnih pista na koje bi mogli slijetati oštećeni bombarderi iz napada na Japan a Okinawa kao mjesto za okupljanje trupa za invaziju na sam Japan. Oba su otoka bili sastavni dio japanskog teritorija još od davnih vremena i Amerikanci su znali da će otpor biti žestok no morali su ih zauzeti. Iwo Jima je otok udaljen oko 1070 km od Tokyja, relativno je malenih dimenzija; 8 kilometara dugačak i na najširoj točki širok tek 7 kilometara a na krajnjem jugu nalazi se brdo Suribachi koje je zapravo 170 metara visok ugašeni vulkan. Taj maleni otok

⁵³ Eagle against the sun Ronald H spector 241-346

⁵⁴ Eagle against the sun Ronald H spector 390-411

Japanci su pretvorili u pravi labirint utvrđenih položaja sa strojničkim i topničkim položajima. Ti položaji su dobro kamuflirani i zaštićeni na razne načine jer su Japanci znali da će američki marinci lomiti otpor bombardiranjem iz artiljerije i zraka te bacačima plamena kao ranije. Stoga su ih željeli učiniti otpornima kako bi prisilili američke marince na blisku borbu i time im nanijeli što veće gubitke. Japanci su također brdo Suribachi pretvorili u pravi labirint tunela kojima su prisilili američke marince da ih zauzimaju špilju po špilju. Također gusti i teško prijelazni vulkanski pijesak otežavao je kretanje vozila. 16. veljače 1945. počelo je brodsko bombardiranje Iwo Jime. Cijeli je otok podijeljen na kvadrate nakon čega se bombardirao metodično; svaki brod imao je kvadrat koji je trebao bombardirati. Prvi dan prošao je loše; od 700 uočenih meta procijenjeno je da ih je uništeno samo 20. Sljedećeg dana su se bojni brodovi približili ali su Japanci jednu grupu transportera naoružanih raketama zamijenili za prvi val iskrcavanja pa su otvorili vatru po njima što je otkrilo njihove položaje. Američki brodovi su odgovorili masovnom artiljerijskom vatrom po tim položajima što je rezultiralo velikom količinom uništene japanske artiljerije pogotovo na brdu Suribachi. U nedjelju 18. veljače 1945. izvršeno je završno bombardiranje koje je bilo iznimno učinkovito i uništilo je više od dvije trećine otkrivenih japanskih položaja. Iskrcavanje je počelo sljedećeg dana 19. veljače iako su marinci tražili odgodu i nastavak bombardiranja. Ali problem je što je većina japanskog 25 000 ljudi jakog garnizona preživjela u skrivenim sklonišcima. Kada su se plaže napunile marincima Japanci su otvorili jaku artiljerijsku i strojničku vatru po američkim marincima. Usprkos tome američki marinci su već prvog dana uspjeli izolirati brdo Suribachi.⁵⁵

Do 23. veljače 1945. američki marinci su se probili i osvojili brdo Suribachi što je bio prvi veliki uspjeh operacije. No osvajanje Suribachija je bio samo početak te su se američke snage počele probijati na sjever. Napredovanje je bilo sporo uz velike gubitke. Amerikanci su se borili iz blizine i čistili japanska uporišta bacačima plamena i eksplozivima položaj po položaj. Japanci su u nekoliko navrata odgovarali samoubilačkim banzai jurišima. Uzletišta su osigurana krajem veljače a cijeli otok do potkraj ožujka. Američki gubici iznosili su 7000 mrtvih i oko 19 000 ranjenih a japanski garnizon je gotovo u potpunosti uništen osim par stotina Japanaca koji su se predali. Do kraja rata tisuće života američkih pilota bit će spašeno zahvaljujući slijetanjima oštećenih bombardera na Iwo Jimu.⁵⁶ Sljedeći američki cilj bio je zauzimanje otoka Okinawe. Japanci su u obranu Okinawe uključili nekoliko divizija pod japanskom 32. armijom. Glavna obrana bila je oko dvorca Shuri na jugu otoka. Brdoviti južni

⁵⁵ Eagle against the sun Ronald H Spector 457-463.

⁵⁶ Eagle against the sun Ronald H Spector 463-465.

dio otoka bio je jače branjen od sjevernog dijela no cijeli je otok bio utvrđen topničkim i strojničkim položajima dok su pećine služile za skrivanje vojnika te kao bolnice i kasarne. Američka 10. armija iskrcala se bez otpora 1. travnja 1945. U prvim danima Amerikanci su dobro napredovali dok na jugu nisu stigli do prve japanske obrambene linije koja ih je zaustavila. 12. travnja Japanci su pokušali protunapad koji je propao. Iako su se Amerikanci mučili sa napredovanjem na jugu, na sjeveru su bolje napredovali. Amerikanci su se ipak probili kroz brdoviti jug i došli do glavne američke obrambene linije. Na kraju je i ona probijena te je otok pao 21. lipnja. 1945. Američke snage su izgubile 7000 vojnika a stradalo je i 80 000 civila dok je japanski garnizon kao i obično potpuno uništen. Američki generali su zaključili da bi invazija Japana odnijela previše života. Još za vrijeme invazije Okinawe preminuo je predsjednik SAD.-a Roosevelt a zamijenio ga je Harry Truman, koji je odlučio okončati rat bacanjem atomskih bombi na Hirošimu 6. kolovoza 1945. i Nagasaki 9. Kolovoza . Istog dana SSSR je otkazao pakt o nenapadanju sa Japanom i izvršio invaziju Mandžurije. Nakon ovih događaja japanski car i vlada shvatili su da je rat izgubljen. Car Hirohito je unatoč protivljenju brojnih militarista ali uz potporu premijera 15. kolovoza na radiju objavio da Japan pristaje na predaju a službena kapitulacija potpisana je 2. rujna 1945. Sa savezničke strane prihvatio ju je general Macartur na brodu USS Misssuri. Rat je napokon završio.⁵⁷ Tako je Japan od moćne države s početka stoljeća pao na razinu okupirane države.

6. Zalazak sunca- Okupacija Japana i posljedice događaja na Aziju-Dekolonizacija

Japan je po sporazumu okupiran od strane SAD-a a njegov suverenitet predan je vrhovnom zapovjedniku savezničkih snaga generalu Douglasu Macarturu. Japan je okupaciju dočekao uništen i u ruševinama. Uništeno je 30% svih stambenih objekata i 80% brodova. Proizvodnja hrane se prepolovila u odnosu na prije rata a glavne japanske kolonije koje su proizvodile hranu za Japan-Tajvan i Koreju predani su saveznicima, a u Japan je došlo oko 150 000 Američkih vojnika. Japan je demilitariziran, ukinuti su njegova vojska i mornarica, a iz vojske je otpušteno 13 milijuna ljudi. Iz nekada od Japana okupiranih i koloniziranih teritorija u Japan je protjerano 6 milijuna ljudi. Provedena su i suđenja za ratne zločine slična onima u Njembergu. Japan je demokratiziran a iz zatvora su pušteni politički zatvorenici. Provedene su ekonomske reforme. Ukinut je božanski status cara i obrazovanje je preusmjereno sa militarizma na građansko obrazovanje. 1947. ukinut je Meji ustav i zamijenjen novim pacifističkim ustavom, ali car Hirohito ostao je na prijestolju. Izbijanje korejskog rata dalo je Japanu novi uzlet. Japanska poduzeća su dobila velike narudžbe pa je Japan ponovno

⁵⁷ Eagle against the sun Ronald H spector 489-516.

ekonomski procvao a njegovo dokazivanje kao saveznika ubrzalo je kraj okupacije. Okupacija je završena 8. travnja 1952.⁵⁸

U isto vrijeme Japanska pobjeda nad kolonijalnim silama izazvala je početke dekolonizacije Azije. Narodi u kolonijama su shvatili da kolonijalne sile nisu nepobjedive. Japanske snage su u kolonijama ostale do dolaska saveznika. U Vijetnamu Francuska će ući u pregovore a potom i rat sa Viet Minom koji će trajati do 1955.⁵⁹ U Indoneziji će izbiti rat za neovisnost između pokreta za neovisnost i nizozemske vojske koji će potrajati do 1949.⁶⁰ U Kini će KMT i KPK nastaviti građanski rat koji će završiti 1949. pobjedom KPK i Mao Ce Tunga.⁶¹ U Indiji će indijski nacionalni kongres 1949. mirnim putem izboriti neovisnost od Britanije.⁶² Burma će 1948. dobiti nezavisnost kao Mjanmar i odmah upasti u građanski rat koji traje do danas.⁶³ Malezija će steći neovisnost od Britanije 1957. i iduće tri godine provesti u ratu protiv komunističke gerile⁶⁴. Sve se ovo dogodilo jer je Japan u ratu na Pacifiku toliko iscrpio kolonijalne sile da su one kasnije bile nemoćne zadržati ili vratiti vlast nad svojim kolonijama.

7. Zaključak

Kada se pogleda Japanska povijest kroz prvu polovicu 20.st. možemo slobodno zaključiti da je njezina važnost podcijenjena. O njoj se premalo piše a ono što se o njoj piše uglavnom se fokusira na Drugi svjetski rat i militarizam. Ovaj rad je sinteza japanske povijesti od ranih 1900-tih do kraja njegove okupacije i pokazuje da su stvari mnogo dublje od samo potrage za resursima i želje za širenjem. Sve navedeno o povijesti Japana prije Drugog svjetskog rata jasno pokazuje zašto se on u njega uključio. Japan je u 20. stoljeće ušao kao zemlja koje je tek nedavno prošla industrijalizaciju i modernizaciju i za dlaku izbjegla da kao Kina postane igralište europskih sila. Japan je tada počeo svoje jačanje. Prvo je eksploatirao plijen iz prvog Kinesko - japanskog rata iz 1890-ih. Potom se iako nevoljko uključio u rat sa Rusijom 1905. i ponizio Rusko Carstvo. Time je dobio presudan utjecaj u Koreji koju je anektirao 1910. Zatim se okrenuo na jug i iskoristio priliku Prvog svjetskog rata da zauzme njemačke kolonije na Pacifiku i u Kini koju je potom prisilio na nepovoljan ugovor o međusobnim odnosima u kojem

⁵⁸ University of Pittsburgh „The Allied Occupation of Japan“

⁵⁹ Suvremeni Ratovi Hrvoje Barberić 72-78

⁶⁰ Suvremeni Ratovi Hrvoje Barberić 60-63

⁶¹ Suvremeni Ratovi Hrvoje Barberić 64-71

⁶² Suvremeni Ratovi Hrvoje Barberić 83-89

⁶³ Suvremeni Ratovi Hrvoje Barberić 95-100

⁶⁴ Suvremeni Ratovi Hrvoje Barberić 104-106

je Kina stavljena u podređeni položaj. No ti su trijumfi imali visoku ekonomsku cijenu. To je dovelo do teškog stanja u Japanu koje je kao i u državama u Europi pogodovalo usponu radikalnih nacionalističkih opcija koncentriranih u japanskoj vojsci. Kako je utjecaj vojske jačao ona je polako počela djelovati samovoljno i izazvala novi rat sa Kinom 1931. a potom ga i eskalirala 1937. nakon čega vojska postupno preuzima vlast. Kako je rat u Kini zapeo u zastoju a SAD preuzimao mjere da obuzda japansko širenje i rat u Kini. Ne želeći se pokoriti zahtjevima SAD-a i europskih sila Japan je eskalirao rat i proširio ga na čitav Pacifik. Sukob na Pacifiku i u Europi su se spojili i prerasli u Drugi svjetski rat. Japanu je na početku dobro išlo, onespособio je američku flotu i osvojio brojne europske kolonije na Pacifiku. No SAD i europske sile su uzvratili i prvo zaustavili a zatim i potisnuli Japan. To je dovelo do poraza Japana 1945. i njegove okupacije koja će potrajati 1952. No taj je rat toliko iscrpio europske sile da više nisu bile u stanju zadržati kontrolu nad svojim kolonijama što je dovelo do dekolonizacije Azije. Time je Japan nenadano i neplanirano doveo do ostvarenja svog propagiranog cilja - Azija za Azijate samo što on u toj Aziji neće dominirati. Japanski poraz doveo je i do demokratizacije Japana i polako pokrenuo proces oporavka i ekonomskog jačanja koje će nas dovesti do Japana kakav je danas. Japanski uspon i pad mogu se usporediti sa kretanjem sunca; zora japanske moći počela je pobjedom nad Rusijom 1905. To je sunce došlo do vrhunca u početku Drugog svjetskog rata na Pacifiku 1941./1942. i zašlo na njegovu kraju 1945. kada se Japan predao i kada je okupiran.

8. Literatura.

Knjige: 1. Totman, Conrad, *Povijest Japana: Imperijalni Japan od 1890 do 1945.*, Zagreb: BARBAT, 2003

2. Barberić, Hrvoje *Enciklopedija Suvremeni ratovi i drugi oblici kolektivnog naselja*, Zagreb, školska knjiga, 2022

3. Ronald H. Spector, *Ronald, Eagle against the sun.*

Internetski čalnici: 1. Russo-Japanese war“.History.com, 23.3.2018. Pristup ostvaren 23.10.2023. <https://www.history.com/topics/asian-history/russo-japanese-war>

2. Jennings, John, „Pacific Islands“, International enciklopedia of the first world war. Pristup ostvaren 9.3.2024. https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/pacific_islands

3. Going South: Japan's Occupation of Micronesia“, International enciklopedia of the first world war. Pristup ostvaren 18.3.2024. https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/warfare-1914-1918-japan/#toc_going_south_japans_occupation_of_micronesia

4. Saller, Sven „Qingdao, Siege of/German-Japanese War“ „ „, International encyclopedia of the first world war. Pristup ostvaren 18.3.2024. [The Siege and Fall of Qingdao](#)
5. Shinazu, Naoko „Japan at the Paris Peace Conference of 1919: A Centennial Reflection*“ <https://www.jiia-jic.jp/en/japanreview/pdf/73b6b3063ec572d4009650f1c88d428e7b89b6ff.pdf>, pristup ostvaren 25.3.2024
6. „Mugden incident“ ,Britanica <https://www.britannica.com/event/Mukden-Incident> pristup ostvaren 2.4.2024.
7. *Second Sino-Japanese War*“ , Britanica <https://www.britannica.com/event/Second-Sino-Japanese-War> pristup ostvaren 8.4.2024
8. *The establishment of Manchukuo and the creation of the United Front*“ Britanica <https://www.britannica.com/event/Second-Sino-Japanese-War> pristup ostvaren 15.4.2024
9. „Marco Polo Bridge Incident“ Britanica <https://www.britannica.com/event/Marco-Polo-Bridge-Incident> pristup ostvaren 15.4.2024
10. „Battle of Shanghai“ Warfare History Network <https://warfarehistorynetwork.com/article/the-battle-of-shanghai/> pristup ostvaren 15.4.2024
11. “The Allied Occupation of Japan“ University of Pittsburgh pristup 10.8.1944-
<https://www.japanpitt.pitt.edu/essays-and-articles/history/allied-occupation-japan-1945-52?page=4>

Znanstveni radovi:

1. Tomojuki, Ishizu, *Sharing Experiences in the 20th Century*, znanstveni rad, The National Institute for Defense Studies, Japan